

Asia: VN/1531/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta (alkoholijuoman toimittaminen, etämyynti ja markkinointi)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Varsinais-Suomen hyvinvointialue vastustaa hallituksen esitystä ja haluaa lausunnollaan painottaa lakimuutoksen kielteisiä vaikutuksia erityisesti kansanterveyteen, hyvinvointialueiden talouteen ja haavoittuvassa asemassa oleviin väestöryhmiin kuten lapsiin ja syrjäytymisvaarassa oleviin.

Alkoholilain (1102/2017) keskeisenä tarkoituksena on alkoholin kulutuksen vähentäminen rajoittamalla ja valvomalla alkoholiin liittyvää elinkeinotoimintaa. Tavoitteena on ehkäistä ja vähentää alkoholin käytöstä aiheutuvia haittoja niin yksilöille kuin yhteiskunnalle. Nyt esitetyt muutokset – kuten alkoholijuomien etämyynnin ja kotiinkuljetuksen salliminen – ovat vastoin lain perusperiaatteita. Ne todennäköisesti lisäävät alkoholinkulutusta ja sen seurauksena hyvinvointialueiden palvelutarvetta ja kustannuksia.

Esityksessä sivuutetaan suomalaisen haittoja vähentävän alkoholipolitiikan perusperiaatteet sekä hallitusohjelman tavoitteet terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä. Esitys korostaa elinkeinovapautta, mutta ei huomioi riittävästi kansanterveyteen, sosiaalisiin vaikutuksiin ja lapsiin kohdistuvia riskejä.

Alkoholi aiheuttaa merkittäviä ja kiistattomia kansanterveydellisiä ja -taloudellisia haittoja. Alkoholiperäiset sairaudet ovat työikäisten yleisimpiä kuolinsyitä. Vaikka kokonaiskulutus on viime vuosina vähentynyt, riskikäyttö ja humalajuominen ovat edelleen yleisiä. Tuoreen TerveSuomi -tutkimuksen (THL, 2025) mukaan 30 % koko väestöstä ja 38 % miehistä käyttää alkoholia riskirajoja ylittäen. Erityisesti yli 65-vuotiaat miehet käyttävät alkoholia liikaa. Alkoholiriippuvuutta sairastaa

noin 5 % väestöstä. Arviolta jopa 90 000 lasta Suomessa elää perheessä, jossa vanhemman alkoholin käyttö aiheuttaa haittaa.

Alkoholinkäytöstä aiheutuvat haitat kuormittavat huomattavasti sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita. Varsinais-Suomen hyvinvointialueella (Varha) alkoholin aiheuttamat fyysiset ja sosiaaliset haitat heijastuvat laajasti perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja sosiaalipalveluiden tarpeeseen. Varhan strategiaan tavoitteisiin kuuluu alkoholin riskikäyttöön puuttuminen, jolla tavoitellaan kustannussäästöjä sairastavuuden vähenemisen sekä päihde-, riippuvuus- ja lastensuojelupalveluiden tarpeen pienentymisen kautta.

Varhan palvelustrategiassa mielenterveys- ja päihdepalvelut on tunnistettu yhdeksi kolmesta keskeisestä painopistealueesta. Alkoholinkäyttö lisää palvelutarvetta laajasti: päihdepalveluissa, päiivystyksissä, sairaaloissa, ikääntyneiden palveluissa, perhekeskuksissa sekä sosiaalipalveluissa. Kiristyvässä taloustilanteessa Varha tavoittelee laitosten päihdepalveluiden ja ikääntyneiden asumispalveluiden vähentämistä. Alkoholilain muutokset ovat kuitenkin ristiriidassa näiden tavoitteiden kanssa ja todennäköisesti kasvattavat kustannuksia.

Tutkimusnäyttö osoittaa johdonmukaisesti, että alkoholin saatavuuden helpottaminen johtaa kulutuksen kasvuun. Etämyynti ja alkoholin kotiinkuljetus madaltavat hankintakynnystä erityisesti kotitalouksissa, joissa alkoholin käyttö on jo ennestään ongelmallista.

Saatavuuden lisäämisellä on vaikutuksia paitsi alkoholia käyttäviin aikuisiin, myös heidän perheisiinsä. Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat lapset, jotka elävät perheissä, joissa vanhemmalla on alkoholin ongelmakäyttöä. Alkoholin entistä helpompi saatavuus voi lisätä näiden lasten kokemaa psyykkistä ja sosiaalista kuormitusta sekä kasvattaa lastensuojelun tarvetta. Saatavuuden lisääntyminen voi lisätä myös altistumista päihtymykseen liittyville haitallisille käyttäytymismalleille, lisätä lähisuhdeväkivaltaa, syrjäytymistä ja kuolleisuutta. Lapsivaikutuksia ei ole arvioitu riittävällä tarkkuudella, vaikka niillä on kauaskantoisia seurauksia.

Lisäksi alkoholin kotiinkuljetuksen mahdollistaminen todennäköisesti lisää niiden ikääntyneiden alkoholinkäyttöä, joille liikkuminen kodin ulkopuolelle on vaikeaa. Tämä voi johtaa tapaturmien yleistymiseen, toimintakyvyn heikkenemiseen ja lisätä palveluntarvetta tilanteessa, jossa sekä Varhan että muiden hyvinvointialueiden tavoitteena on tukea ikääntyneiden mahdollisuuksia asua kotona mahdollisimman pitkään.

Etämyynnin ja kotiinkuljetuksen myötä valvontamekanismit heikkenevät. Ostajan ikää ja päihtymystilaa on vaikeampi valvoa, ja alkoholin välittämisen riski päihtyneille tai alaikäisille kasvaa. Ikärajavaivontaa koskevaa sääntelyä on lisäksi väljennetty talousvaliokunnan esityksestä, vaikka kyseinen valiokunta ei ole asiantuntijataho sosiaali- ja terveysasioissa. Alaikäisten alkoholinkäyttö

lisää monia riskejä, kuten päihtymykseen liittyviä tapaturmia, väkivaltaa, hyväksikäyttöä sekä riskiä alkoholiriippuvuuden kehittymiselle myöhemmin.

Alkoholihaitat aiheuttavat yhteiskunnalle miljardiluokan kustannuksia muun muassa työkyvyttömyyden, sairauspoissaolojen, sairaanhoidon ja sosiaalihuollon kautta. Esitetyt muutokset eivät edistä suomalaisten hyvinvointia, vaan todennäköisesti kasvattavat julkisen talouden taakkaa ja palvelujärjestelmän kuormitusta.

Alkoholi ei ole sovelias väline talouskasvun tai kilpailun edistämiseen, sillä siihen liittyy väistämättömiä ja laajavaikuttavia haittoja. Alkoholipolitiikan tulee perustua tutkittuun tietoon, kansanterveyden edistämiseen ja erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien suojelemiseen.

Railamaa Jaana

Varsinais-Suomen hyvinvointialue - Strateginen johto/Hyte-toiminta